

UDK 27-725-774-726.6
Pregledni članak
Primljeno: 1. 3. 2010.
Prihvaćeno: 22. 9. 2010.

PREZBITER – SLUŽITELJ I VODITELJ ŽUPNE ZAJEDNICE

Jadranka GARMAZ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu
Zrinsko-frankopanska 19, p.p. 329, 21 000 Split
jadranka.garmaz@kbf-st.hr

Sažetak

U članku koji se sastoji od dva dijela i uvoda obrađuju se dvije dimenzije prezbiterova poslanja: služiteljska i voditeljska i to u kontekstu župne zajednice. U uvodu se promišlja o antropogenim i sociogenim obilježjima današnjih župljana i polazeći od teze da je čovjek put Crkve, skiciraju se suvremena društveno-kulturna kretanja koja obilježavaju život suvremenog čovjeka i bitno određuju ulogu Crkve, župe i prezbitera u župnoj zajednici. U prvom i drugom dijelu služi se istom metodom: na temelju Novog zavjeta i dokumenata Drugog vatikanskog koncila promišlja se o služiteljskom, tj. voditeljskom poslanju prezbitera, s naglaskom na službu župnika. Iako se u prvom dijelu članka ističe služenje kao oblik življenja svih krštenih, ipak se govoreći o župničkom služenju pojašnjava njegov cilj: promicanje službi vjernika laika. U drugom se dijelu članka kritički promišlja o nekim oblicima (su-)vođenja u župi i (su-)vođenja župe na temelju ekleziologije zajedništva Drugog vatikanskog koncila.

Ključne riječi: župna zajednica, opće i ministerijalno svećenstvo, ekleziologija zajedništva, služitelj, pastir, vjernici laici.

Uvod – suvremena župna zajednica: društvena kretanja i subjekti

Župna zajednica je temeljna crkvena struktura koja neprekidno egzistira još od trećeg stoljeća.¹ *Zakonik kanonskog prava* (kan. 515) definira je kao

¹ Usp. Jure BRKAN, *Župa kroz povijest i danas*, u: *Bogoslovska smotra*, 72 (2002.) 1, 85-162.

»zajednicu kršćana vjernika u partikularnoj Crkvi za stalno uspostavljenju, u pravilu teritorijalno, u kojoj se pastoralna briga, pod autoritetom biskupa, povjerava župniku kao vlastitom pastiru«². Da je župa prvenstveno zajednica vjernika³, ističe i Ivan Pavao II.: »Župa (je) zajednica vjere (...) župnik u njoj predstavlja dijecezanskog biskupa te je hijerarhijska spona s posebnom Crkvom.«⁴ I naša je Crkva pokušala odgovoriti zahtjevima sadašnjeg vremena pa da bi pospješila proces nužne duhovne i strukturne obnove naših župnih zajednica 2000. godine opredjelila se za stvaranje »živihi vjerničkih krugova« u župi.⁵ *Katekizam Katoličke crkve* u br. 2226 tvrdi da župa ima ulogu okupljati »kršćanske obitelji oko euharistijskog stola te (da) kao povlašteno mjesto kateheze za djecu i roditelje pospješuje rast u vjeri«⁶. Papa Ivan Pavao II. ističe četiri obilježja župne zajednice: zajedništvo, zajednica, ministerijalnost i misionarstvo.⁷ Promišljanje o župi kao zajedništvu i zajednici preuzeto je od Drugoga vatikanskog koncila kada je Crkva jasno izabrala zajedničarsko obilježje kao vlastito nazvavši se Božjim narodom, tj. Božjom obitelji koja živi od naviještanja riječi Božje, od euharistije i služnja, u zajedništvu s biskupom. Stoga u duhu Koncila uz zajedničarsku dimenziju treba istaknuti i misionarsku i ministerijalnu. Cijela je župa misionarski usmjerena donijeti Crkvu u domove, Krista među ljude. To se misionarsko poslanje odvija različitim putovima, načinima i službama i potrebno je učiniti veliki korak od binoma klerikat – laikat do

² *Zakonik kanonskoga prava*, Zagreb, 1996. kan 515.

³ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice* (4. VIII. 2002.), Zagreb, 2002., 30: »Najizravniji kontakt Crkve sa svim ljudima uobičajeno se odvija na području župa«.

⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* (30. XII. 1988.), Zagreb, 1990., br. 26 (dalje: CL); HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani. Pastoralne smjernice na početku trećega tisućljeća* (15. VIII. 2002.), Zagreb, 2002., br. 74.

⁵ NKU HBK, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb – Zadar, 2000., 106-125. Ovaj dokument smatra da su »živi vjernički krugovi« središnji element obnove župe. Usp. Milan ŠIMUNOVIĆ, *Prema pastoralu za »novo lice« Crkve. Teološko-pastoralna promišljanja i smjernice za novu pastoralnu praksu župne zajednice*, Zagreb, 2006.

⁶ HBK, *Katekizam Katoličke crkve*, Zagreb, 1994.

⁷ Citirano prema: Stipe NIMAC – Bruno SEVESO, *Praktična teologija, Profil jedne teološke discipline s osvrtom na njene zadaće u hrvatskoj Crkvi i društvu*, Lepuri, 2009., 153.

binoma zajednica – službe⁸ i tako snažno promicati sudjelovanje laika⁹ u pastoralnim odgovornostima¹⁰.

Na temelju rečenog bismo mogli, zajedno s pastoralnim teolozima S. Nimcem i B. Sevesom, ustvrditi da je svrha župne zajednice ne samo »da naviješta evanđelje na sve širem geografskom području i sve većem broju ljudi nego da snagom evanđelja dohvati i prožme kriterije vrjedovanja, vrjednute, interese, misaone tokove, izvore nadahnuća u djelovanju ljudi i modele koji orijetiraju njihov život i koji su u raskoraku ili protimbi s Božjom riječju ili Božjim planom spasenja«¹¹.

Suvremena društveno-kulturna kretanja intezivno utječu na život župne zajednice i određuju kontekst prezbitera poslanja.¹² Ovdje osobito izdvajamo dva : individualnost kao nenavezanost na bilo kakve tradicije i obrazaca ponašanja i mišljenja i pluralnost različitih ponuda.¹³ Današnji je čovjek rastrgan između želje za anonimnošću i za zajedništvom. Suvremeni mediji bombardiraju ga na svakom koraku konzumističkim maksimama i nude mu religiju *shopping*-centra. Dezorijentacija je uočljiva ne samo kod mladih nego još više kod starijih. Nema jasne ljestvice vrjednuta, gubi se tlo pod nogama, maksime odgoja suvremenih pedagogija zbuduju roditelje, me-

⁸ Stipe NIMAC – Bruno SEVESO, *Praktična teologija*, 154.

⁹ Dekret o pastirskoj službi biskupa, *Christus Dominus*, pojašnjava ulogu župnika u župi kada kaže da je župnicima kao biskupovim suradnicima povjerena dušobrižnička služba (CD 30). No, ako župnik ne može dohvatiti dušobrižništvom neke osobe u župi – a do svih je svojim misionarskim djelovanjem dužan doći – neka u pomoć pozove laike da mu pomognu u apostolatu (CD 30). Tu misao razvija Dekret o apostolatu laika *Apostolicam actuositatem* kada izričito poziva laike neka se *naviknu* djelovati u župi u prisnoj povezanosti sa svojim svećenicima i neka se nauče pomagati u svakom apostolskom i misionarskom pothvatu svoje crkvene obitelji (AA 10). Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, Zagreb, 2002.

¹⁰ I hrvatski biskupi su u više dokumenata poticali vjernike laike da preuzmu vlastite odgovornosti u skladu s karizmama koje su primili i u skladu s potrebama dotične zajednice kako bi se ostvarila nova evangelizacija koja se ozbiljuje u prvom redu u našim župnim zajednicama. Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i o župnoj katezezi*, Glas Koncila, 15. VI. 2000., 2-3.

¹¹ Stipe NIMAC – Bruno SEVESO, *Praktična teologija*, 156

¹² Ako za početak ustvrdimo da je svaka župna zajednica različita i pritom se upitamo po čemu se to razlikuju, dobiti ćemo odgovor na pitanje što je to kontekst. Kontekst je sve što prezbiter treba uzeti u obzir kada dobiva službu župnika na novoj župnoj zajednici. Od njega se očekuje da se zna pravilno ophoditi s tradicijom župne zajednice (osobne, financijske, graditeljske, prostorne, materijalne datosti i očekivanja stanovništva) s različitim ulogama vođenja koje mu pripadaju po službi ili mu ih pripisuju članovi župne zajednice (posvijestiti ih da bi se neke od njih odabralo a neke i odbacilo). Kontekst naposljetku određuju i vjernici sa svojom kulturom življenja, svojim potrebama, obilježjima.

¹³ Usp. Stipe NIMAC, *Pastoral grada*, Lepuri, 2008., 65-67.

diji tvrde da je platežna moć mjerilo čovjekove sreće, i time zbunjuju mlade.¹⁴ Ljudi starije dobi vape za stiskom ruke i lijepom riječu, za minutom vremena posvećenju samo njima. Marginalizira se svatko tko nije u najboljim godinama, tko upravo sad nije lijep, mlad, zdrav i uspješan – smješta ga se na rub društvene scene, tabuizira i otpisuje kao nepotrebnog i skupog »za održavanje«. Svi suvremeni procesi globalizacije i surovog kapitalizma direktno utječu na vjernike. Staro je minulo, novo još nije nastalo – tako možemo opisati suvremene župe. Stare strukture više ne odgovaraju suvremenom društvu, a nove, koncilske, sinodalne teško se uspostavljaju.¹⁵ Jer novo je fluidno, nije ukalupljeno i uvijek se nanovo brzo mijenja, kao i moderni život: ljudi brzo mijenjaju radna mjesta, načine i stilove života. To su znakovi vremena koji nas izazivaju na domišljatost, otvorenost i spremnost na nove oblike suradnje, služenja i vodstva u Crkvi. To su izazovi koji traže uvijek novo preispitivanje postojećeg pastoralnog plana, vape za raznovrsnom pastoralnom ponudom koju jedna župa više ne može sama pružiti, pa se promišlja o župi kao dijelu

¹⁴ U današnjem se vremenu obilježenom duhovnom i vrjednosnom krizom od župnika s pravom očekuje da svjedoči kršćansku nadu i da u župljanima, osobito u mladima vidi nadu čovječanstva, kako papa Ivan Pavao II. na XV. svjetskom danu mladih reče: »Dragi prijatelji, vidim u vama straže jutarnje!« (Iz 21,11-12). Nasuprot dezorijentaciji potrebno je nuditi osobnu vjeru u Isusa Krista. Suvremeni je čovjek izgubljen među mnogim ponudama životnih orijentacija. Utoliko župnik, kao istinski službenik evanđelja treba vjernicima svih dobi i staleža ponuditi priliku i mjesto da razvijaju vlastiti životno usmjerenje, tj. osobnu vjeru u Isusa Krista. Od njega se očekuje da stvara prilike, osigura mjesto i vrijeme, da bodri i potiče župljene svih kategorija i dobi na susret s Kristom, kao što je papa Ivan Pavao II., navečer 19. kolovoza 2000. godine bodrio mlade i poticao ih na osobni susret s Kristom govoreći: »Isus je onaj koga tražite kad sanjate o sreći; on je onaj koji vas čeka kad vas ništa od onoga što nalazite ne zadovoljava; on je ljepota koja vas toliko privlači; on vas izaziva onom žeđu za radikalnošću koja vam ne dopušta da se prilagodite kompromisu; on je onaj koji vas potiče da skinete maske koje život čine lažnim; on je onaj koji čita u vašim srcima najistinskije odluke, koje bi drugi htjeli ugasiti. Isus je onaj koji u vama potiče želju da nešto učinite od svoga života, želju da slijedite ideal, nastojanje da ne dopustite da vas proguta osrednjost, hrabrost da se ponizno i ustrajno založite, kako biste poboljšali sami sebe i društvo, učinivši ga ljudskim i bratskim« (IVAN PAVAO II., *XV. svjetski dan mladih*, Rim, 19. kolovoza 2000.) Citirano prema: Francesco CASELLA, *Prema novom uobličavanju preventivnog sustava. Duhovnost-odgoj-društvenost*, u: *Kateheza*, 27 (2005.) 3, 217- 232, ovdje 231.

¹⁵ Sveučilišni profesor pastoralne teologije i župnik u Innsbrucku, Franz Weber smatra da se i u četrdesetak postkoncilskih godina nije uspjelo provesti u djelo mnogo od onih evanđeoskih naputaka Koncila koji govore o ekleziologiji zajedništva. Slikovito rečeno, time je novo vino Koncila uliveno u stare, rasušene bačve predkoncilskog poimanja Crkve i tamo se pokvarilo prije nego što je pažljivim rukovanjem moglo sazrijeti u dobru kapljicu. Usp. Franz WEBER, *Junger Wein in neuen Schläuchen? Neue Formen von Leitungsverantwortung in der Weltkirche von heute*, u: Johannes PANHOFER – Matthias SCHARER – Roman SIEBENROCK, *Erlöstes Leiten. Eine kommunikativ-theologische Intervention*, Ostfildern, 2008., 277-290, ovdje 277.

veće pastoralne cjeline (dijelu grada, dekanata) u kojem bi se pojedina župa specijalizirala za određenu vrstu pastorala. Proces individualizacije zahtijeva i individualni pristup u posredovanju vjere, personalizaciju vjere.¹⁶ Sve su to izazovi za prezbitera, osobito za župnika.

Ulogu prezbitera naposljetku određuju i vjernici sa svojom kulturom življenja, obilježjima vremena u kojem žive i sa svojim potrebama. Stoga ćemo se samo na trenutak upitati: tko su župljani suvremenih župa? To su ponajprije djeca, adolescenti i mladi iz stabilnih obitelji, ali i oni rastavljenih roditelja, ovisnika, žrtve nasilja, koja žive u siromaštvu, zanemarena djeca, adolescenti i mladi. Zatim, to su ljudi srednjih godina: na razmeđu između postignutog i nepostignutog, između stabilnosti i dosade, u prijelazu k starosti. To su ljudi starije dobi: današnja starost na margini društva, starost u kontekstu životnih faza kao nagrada ili kazna. To su ljudi u braku: s djecom u odgojnoj fazi ili u pubertetu, ljudi bez djece, u bračnoj krizi, pred rastavom, u stabilnoj vezi. To su samohrani roditelji: samci (neudate/neoženjeni ili udovci/udovice); radnici i nezaposleni¹⁷. To su žene (moderna žena živi u napetosti između domaćice i zaposlene žene); siromašni¹⁸; stranci, doseljenici u župu; ljudi s posebnim potrebama i drugi. Svi oni svojim očima promatraju župnika i s pravom priželjkuju Crkvu, župnu zajednicu i prezbitera po svojoj mjeri, jer čovjek je put Crkve.

1. Prezbitersko služenje

1.1. Prezbyter u svećeničkom licu Crkve

Teološki promatrano svećenik je u prvom i pravom smislu jedino Isus Krist. On je posrednik između Boga i ljudi (1 Tim 2,5). On je odaslan od Oca, da zajedno s Duhom Svetim dopuni djelo spasenja. Poslanica Hebrejima naziva ga »Veliki svećenik« (Hebr 2,17) i iz toga se razvija teologija Kristove žrtve na križu. Ovaj je naziv prikladan da cjelokupno svjedočanstvo o Isusu, o njegovom

¹⁶ Usp. Stipe NIMAC – Bruno SEVESO, *Praktična teologija*, 146.

¹⁷ Danas je nastupila promjena poimanja rada: zaposleni su pritisnuti konstantnim radom po učinku bez radnog vremena, nerijetko se odigravaju scenariji straha na radnome mjestu ili straha od gubitka posla. Ljudi su u takvoj životnoj situaciji često distancirani od Crkve ili župne zajednice, ali ne i areligiozni.

¹⁸ Uvijek se iznova moramo upitati koje je lice siromaštva aktualno u našoj zemlji? Što je s ljudima koji pate od PTSP-a, od besmisla, neizvjesnosti, od straha pred sutra, od stresa. Novo je lice siromaštva danas! To više nisu samo beskućnici, marginalizirani i neobrazovani, već su to dobro odjeveni ljudi, koji posjeduju stan, ali su ostali bez posla i ne mogu platiti račune, nemaju što za jesti i gladni su oni i njihova obitelj! Možemo li to ignorirati?

odnosu s ocem i Duhom Svetim, o njegovu životu u riječi i djelu, o njegovu odnosu prema starom Savezu i prema novom Božjem narodu, o njemu kao temelju naše nade, kao sadržaju naše vjere i kao izvoru ljubavi, dovede to točke na kojoj ćemo reći: Isus Krist jest Gospodin (Fil 2,11). To znači da je on jedini zbiljski svećenik, koji nas posvećuje kroz svoje svećeništvo¹⁹, a da u Njemu svi vjernici sačinjavaju sveto i kraljevsko svećenstvo²⁰, budući su krštenjem postali dionicima Njegove svećeničke, proročke i kraljevske službe. No, Gospodin je ipak postavio neke vjernike da budu službenici, da u društvu vjernika posjeduju svetu vlast reda, da prikazuju žrvu i da opraštaju grijeh te da za ljude javno obavljaju svećeničku službu u Kristovo ime. Poslavši apostole kao što je Njega poslao Otac, Krist je, po istim apostolima, učinio dionicima svoga posvećenja i poslanja njihove nasljednike biskupe. Zadatak njihove službe je u nižem stupnju predan prezbiterima, da bi bili suradnici biskupskoga reda, kako bi se pravilno izvršavalo apostolsko poslanje povjereno od Krista (usp. PO 2).

Crkva tek od drugog stoljeća razlikuje ministerijalno i opće svećenstvo. U srednjem vijeku je osobito Duns Scot (+1308.) okarakterizirao svećenika kao onoga koji je predvoditelj duhovnog života (*sacer dux*), naučavatelj Božje riječi (*sacra docens*) i djelitelj sakramenata (*sacra donans*). Nakon Tridentskog koncila događa se superiorizacija svećeničke službe na temelju moći posvećenja (*potestas consecrandi*) euharistije i uzdiže ga se i iznad Djevice Marije. Tada se i izraz *alter Christus*, izvorno vezan za sve krštenike (*plebs Dei*), pridaje samo prezbiteru. Drugi vatikanski koncil donosi novu paradigmu uređenja Božjeg naroda i ističe zajedničko (služiteljsko) poslanje općeg/zajedničkog i ministerijalnog svećeništva, motiviran ne krizom ministerijalnog svećeništva i pretenzijom laika prema pojedinim službama, nego željom za otkrivanjem iskonskog svećeničkog lica Crkve.²¹

¹⁹ Kako su svećenici za vrijeme Svećeničke godine sami sebe predstavljali u virtualnom svijetu novih medija, može se pogledati npr. na internetskim stranicama Njemačke biskupske konferencije s koje je preuzeta poneka misao u ovom pasusu: Usp. http://www.dbk-priesterjahr.de/index.php?article_id=4 (7. XII. 2009.).

²⁰ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. XII. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2002. (dalje: PO).

²¹ Usp. Ante CRNČEVIĆ – Ivan ŠAŠKO, *Na vrelu liturgije. Teološka polazišta za novost slavljenja i življenja vjere*, Zagreb, 2000., 541. O udjelu svih kršćana u trostrukom Kristovu poslanju vidi u: Bonaventura DUDA, *Koncilске teme ili Misterij kršćanske egzistencije po II. vatikanskom koncilu*, Zagreb, 1992., osobito 207-242.

1.2. Služenje u Novom zavjetu

Ideja služenja od samih je početaka Crkve vezana uz vlast u Crkvi.²² No, tijekom povijesti mjenjao se naglasak na njoj, a u određenim vremenskim periodima je potpuno izbljedadala da bi se na Koncilu opet prepoznala kao potrebna i važna. Svoje uporište ta ideja nalazi u Novom zavjetu koji pojam služenja, dotad nepoznat helenističkom svijetu, pronalazi kod Krista koji je ostvario pune značajke *sluge Jahvina* o kojem govori Deuteroizaija (Iz 42,1-4; 53,10); on služi svojim učenicima (Lk 22,27) sve do krajnjih granica (Mk 10,43s). Isus očekuje od apostola da nastave njegovo poslanje i za to im daje punomoć (*exousia*) – Mt 10,1; Mk 3,15; 6,7; Lk 9,1; 10,19. Isus im daje udio na svom poslanju i punomoći tako da apostoli s jedne strane djeluju na svoj jedinstven način, ali s druge strane njihovo djelovanje nije demonstracija moći u svakodnevnom smislu, već izraz služenja.²³ U Markovu evanđelju govori se o spasiteljskom služenju osobito u kontekstu triju poučavanja (Mk 8,27 – 10,45). Prvo (Mk 8,34 – 9,1) u središte stavlja temu o nasljedovanju kao putu u život: »Hoće li tko za mnom neka se odrekne samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom.« Drugo poučavanje (Mk 9,35-50) govori o stavu služenja: »Ako tko želi biti prvi neka bude od svih posljednji i svima poslužitelj (*diakonos*)«. I treće (Mk 10,42-45) poučavanje u središtu ima služenje: »Tko hoće da među vama bude najveći neka vam bude poslužitelj (*diakonos*). I tko hoće da među vama bude prvi neka bude svima sluga (*doulos*). Jer ni Sin Čovječji nije došao da bude služen, nego da služi (*diakoneō*) i život svoj dade kao otkupninu (*lytron*) za mnoge.«

Iako grčki poznaje mnoge nazive za služenje, (*douleuō, latreuō, leiturgeō, hierourgeō, therapeuō*)²⁴ *diakon*, služitelj je u uzvornom smislu onaj koji poslužuje kod stola, ali u prenesenom on označava onoga koji pomaže nekome. Pritom se uočava da je stav služenja uvijek usmjeren osobi, a ne stvari i da učenici trebaju profesionalno i trajno biti oni koji služe. Služenje pretpostavlja slobodni izbor i izraz je visokog poštovanja prema osobi kojoj je usmjereno.

²² Iscrpnije o oblicima bogoštovlja, okupljanju u kućama, službama i službenicima vidi u: Adalbert REBIĆ, Bogoštovlje, službe i službenici u novozavjetno vrijeme, u: *Bogoslovska smotra*, 42 (1972.) 4, 309-328., ovdje 311.

²³ U sljedećem se oslanjam na tekst innsbruškog bibličara Martina HASITSCHKA, »Bei euch ist es nicht so« (Mk 10,43). *Merkmale des Leitens in der Kirche aus der Perspektive des Neuen Testaments*, u: Johannes PANHOFER – Matthias SCHARER – Roman SIEBENROCK (ur.), *Erlöstes Leiten*, 171-180.

²⁴ HERMAN W. BEYER, *diakoneō, w*, u: Gerhard KITTEL (ur.), *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, II, Stuttgart, 1990., 81-93, ovdje 81.

Ono je temeljni stav Sina čovječjega, njegova poštovanja prema čovjeku, njegove ljubavi prema čovjeku, tj. njegove proegzistencije.

Lukino evanđelje govori o Isusu koji je među nama kao služitelj. Govor o služenju u Lukinu evanđelju nalazi se u okviru govora na Posljednjoj večeri (Lk 22,21-38): »Kraljevi gospoduju svojim narodima. Vi nemojte tako! Naprotiv, najveći među vama neka bude najmlađi i predstojnik (*hēgeomai*) kao poslužitelj (*diakoneō*) (...) Ja sam među vama kao (*hōs*) sluga« (Lk 22,25-27). Nakon uskrsnuća Isus će za sebe reći ne da je on *kao* sluga, već da *je* sluga. U govoru o budnim slugama koji čekaju svog gospodara (Lk 12,35-38), osobito u Lk 12,37, (»Blago onim slugama koje Gospodar kada dođe pronađe budne. Zaista kažem vam, pripasati će se, posaditi ih za stol, pa će pristupiti i posluživati ih«) Luka nagovještava kako će, kao što je zemaljski i uskrsli Isus bio poslužitelj učenika, tako i Gospodin na kraju vremena biti ispunjen nakanom služenja.

Ivanovo evanđelje izraze za služiti obuhvaća u izrazima za ljubiti. Simboličko pranje nogu na Posljednjoj večeri (Iv 13,1-11) osobiti je izričaj za to da Gospodin, kojem pripada najveći autoritet i koji kao dobar pastir vodi svoje apostole, u isti mah ih ljubi i služi im do toga da daje svoj život za njih. Glagol služiti (*diakoneō*) u Ivanovu evanđelju obuhvaćen je glagolom ljubiti (*agapaō*) koji osobito često dolazi do izražaja u izvještaju o Posljednjoj večeri (Iv 13,1-11) i u oprostajnim govorima (Iv 13 – 17). Osobito u Iv 13, 12b – 15 gdje Isus pojašnjava temeljni stav koji treba obilježavati njihov suživot kada u Iv 13,14-15 kaže: »Ako dakle ja Gospodin i učitelj – vama oprah noge, treba da i vi jedni drugima perete noge. Primjer sam vam dao da i vi činite kao (*kathōs*) što ja vama učinih.« Veznik *kao* (*kathōs*) može se prevesti *jer, budući da, kao i* i tako se može formulirati temeljno načelo ivanovske etike: *budući da* Isus na osobit način apostolima dokazuje ljubav, *mogu i trebaju* i oni djelovati na nov način!

Novi zavjet nam daje smjernice da je Isusov stav služenja temeljni stav svake kršćanske službe pa tako i župničke. Služenje je karakteristično za kršćanstvo. To se vidi već u Septuaginti jer se tamo riječi služiti (*diakoneō*), služitelj (*diakonos*) i služba (*diakonia*) nikada ne pojavljuju. U Dj 1,17.25 apostolska služba naziva se služenje (*diakonia*) i razlikuje se služenje riječi (*diakonia*) (Dj 6,4) i služenje kod stola (*diakoneō*) (Dj 6,2). Pavao sam sebe naziva služiteljem evanđelja (*diakonos*) i služiteljem zajednice (*diakonos*) (Kol 1,25). On ide korak dalje i sve kršćane naziva služiteljima novog Saveza (*diakonos*) u 2 Kor 3,6 koji vrše duhovnu službu (*diakonia*) i koji su u Crkvi služiteljski angažirani (2 Kor 3,8).

Za Pavla je religiozno iskustvo izvor motivacije i sposobnosti služenja. Može se reći da služenje, kao i kompetencija vođenja, izvire iz mistike. Pavao govori o iskustvu živoga Boga u Isusu uskrsnome (*doxa*): »A svi mi, koji ot-

krivenim licem odrazujemo slavu Gospodnju, po Duhu se Gospodnjem preobražavamo u istu sliku (*eikōn*) iz slave u slavu« (2 Kor 3,18). Koliko je govor o slavi (*doxa*) za Pavla važan, govori 2 Kor 4,6: »Ta Bog koji reče: Neka iz tame svjetlost zasine! On zasvijetli u srcima našim da nam spoznanje slave Božje zasvijetli na licu Kristovu.« Iz tog iskustva izvire služenje (*diakonia*) drugima i zajednici. Služitelji novog Saveza koji se nazivaju i služitelji Duha (2 Kor 5,18) u isti mah su u službi izmirenja (*diakonia*). Polazna točka za to je misao: kada je netko u Kristu, onda je on novo svorenje.²⁵ Staro je nestalo, novo je gle nastalo (2 Kor 5,17). Zbilja novog stvaranja počiva na Božjoj inicijativi: »A sve je od Boga koji nas sa sobom pomiri i povjeri nam službu pomirenja. Jer Bog je u Kristu svijet sa sobom pomirio ne ubrajajući im opačina njihovih i polažući u nas riječ pomirenja« (2 Kor 5,18-19). Ljudi koji su sami iskusili pomirenje i Novo stvaranje osposobljeni su za službu pomirenja. Ona se sastoji i u tome da se dalje prenosi poruka evanđelja kao riječ pomirenja.

1. 3. Služenje u nekim dokumentima Drugoga vatikanskog koncila

Koncil na više mjesta izričito i opsežno govori o prezbiteru i to u kontekstu glagola služiti. Tako se cijela druga glava Dekreta *Presbyterorum ordinis* o službi i životu prezbitera naziva »Prezbiterско služenje«. Dekret pojašnjava da prezbiteri po milosti sudjeluju u apostolskoj službi, kako bi bili službenici Isusa među narodima, vršeći svetu službu evanđelja (PO 2). Njihovo *služenje* počinje naviještanjem evanđelja, crpi svoju snagu i moć iz euharistije, a svrha je tog služenja slava Boga Oca u Kristu. Ona se pak »sastoji u tome da ljudi savjesno, slobodno i zahvalno prihvate Božje djelo koje je izvršeno u Kristu i da ga u čitavom svom životu očituju. Tako prezbiteri bilo da se mole ili klanjaju, bilo da propovijedaju Riječ, bilo da prikazuju euharistijsku žrtvu i dijele ostale sakramente, bilo da ljudima na drugi način služe uvijek nešto pridone i povećanju Božje slave i napretku ljudi u božanskom životu« (PO 2). Nadalje, treća glava Dogmatske konstitucije *Lumen gentium*²⁶ u uvodu tvrdi da: »Službenici koji imaju svetu vlast služe svojoj braći« (LG 18). Konstitucija zatim nastavlja: »A ona dužnost koju je Gospodin povjerio i pastirima svoga naroda pravo je služenje koje se u Svetom pismu značajno naziva 'diakonia' ili 'služba'« (LG 24). Stoga su prema LG 28: Svećenici pozvani služiti Božjem

²⁵ Usp. Zvonimir Izidor HERMAN, Novi stvor u kontekstu Poslanice Galaćanima 6,15, u: *Bogoslovska smotra*, 64 (1994.) 1-4, 45-60.

²⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*. Dogmatska konstitucija o Crkvi (21. XI. 1964.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2002. (dalje: LG).

narodu (LG 21, 29, 34, 41). Istu misao ponavlja i Dekret *Presbyterorum ordinis* u br. 5, 8, 11, 12, 16 i 20.

Dekret *Christus Dominus*²⁷ o pastirskoj službi biskupa (br. 15 i br. 30) potiče župnike da, budući su služitelji vjernika, neka ih prije svega nastoje upoznati, neka promiču rast kršćanskog života kod pojedinih vjernika²⁸, u obiteljima, u udrugama koje se posebno predaju apostolatu te u čitavoj župnoj zajednici. Ova se ideja služenja na mnogim mjestima u koncilskim dokumentima ponavlja pa je preočito da nije usputna već vrlo promišljena i važna.

Pokojni zagrebački teolog Marijan Valković, potvrdio je tu misao kada je netom po završetku Koncila napisao da je doista bilo potrebno da Koncil istakne ideju služenja te da se »proces evanđeoskog osvješćivanja što ga je tako sjajno započeo Drugi vatikanski koncil treba odraziti i na ovom polju«²⁹. Pozivajući se na 1 Pt 2,21 tvrdi da »Kristovi sljedbenici, svi odreda, trebaju ići njegovim stopama i unutrašnja struktura Crkve traži od sviju Duh požrtvovanosti i služenja bez obzira je li se radi o hijerarhiji ili o svjetovnjacima«³⁰. Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes*³¹ potvrđuje tu misao kada, govoreći o načinu aktualizacije Crkve u svijetu, jasno ističe služenje i solidarnost.

U pastoralnim smjernicama *Na svetost pozvani* iz 2002. godine hrvatski biskupi su pojasnili kvalitetu i vrstu služenja prezbitera: »promicanje (je) službi vjernika laika u Crkvi i u svijetu integralni dio svećeničkoga identiteta i u samom je središtu prezbiterskog služenja«³².

Na temelju spomenutih dokumenata³³ možemo zaključiti da svećenička služba s jedne strane zahtijeva od svećenika da se ne upriliči ovome svijetu, ali istovremeno iziskuje da u ovom svijetu živi među ljudima i poznaje te ljude. Njegova se služba svakako treba potvrđivati u njegovu osobnom i ljudskom zalaganju i u izvršavanju zadaća koje svećenik službom prima. Život je svećenika nužno duhovan i označava ga osobno prijateljstvo s Isusom, *caritas pasto-*

²⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Christus Dominus. O pastirskoj službi biskupa* (28. X. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2002. (dalje: CD).

²⁸ Direktorij za službu i život prezbitera ističe da je prezbiter pozvan ne gospodariti povjerenim stadom, nego kao pastir okupljati povjerene mu ljude, i da vjernici laici imaju svoje mjesto u Crkvi. Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera* (31. I. 1994.), Zagreb, 1994., 16.

²⁹ Usp. Marijan VALKOVIĆ, *Vlast u Crkvi kao služenje (diakonia)*, u: *Bogoslovska smotra*, 36 (1966.) 2, 353-361.

³⁰ *Isto*, 355.

³¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2002.

³² HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani*, 83.

³³ Osobito ovdje usp. PO 3.

ralis (pastoralna ljubav), zajedništvo sa svećenicima, povezanost s vjernicima, revnost u dušebrižništvu, bliskost sa Svetim pismom, uzor svetaca, zaštita Majke Božje i još mnogo toga. Kreposti koje mu u vršenju službe osobito mogu pomoći su: dobrota srca, iskrenost, karakternost i ustrajnost, uporno zalaganje za pravednost, uljudnost i druge, koje preporučuje apostol Pavao: »Sve što je istinito, časno, pravo, nevino, ljubezno, što je na dobru glasu i sve što je kreporno i hvale vrijedno, to neka budu vaše misli« (Fil 4,8).

No, iako (*po*)*služitelj* i *rob*, kako su apostoli sebe rado nazivali (Rim 1,1; Tit 1,1), prezbiter³⁴ je i pastir župne zajednice, tj. današnjim rječnikom rečeno: (pred)voditelj ili još jasnije (su)voditelj župne zajednice.

2. Prezbiter – voditelj župne zajednice

U Bibliji se mogu naći različite slike koje se odnose na pastirsku službu, tj. službu vođenja. To su npr. spasitelj, sudac, kralj, odvjetnik, osloboditelj, predvodnik, pastir, prorok, čuvar, noćobdija, čuvar mladoženje, trpeći sluga Božji, otac, ribar, svjedok, liječnik, Božji čovjek, apostol, učitelj, odgojitelj, pripovjednik, predstojnik, zagovornik, đakon, majka, svećenik, prezbiter i mnoge druge.³⁵ Svaka slika, svaki simbol i svaka uloga odgovara konkretnom povijesnom kontekstu. Moderna kultura uz pomoć modernih medija, na temelju ekonomskih zakona, jezika i simbola utječe na novo poimanje stilova vođenja koji nisu samo utemeljeni na evanđelju već proizlaze iz suvremenog menadžmenta. Tako svatko iz svog konteksta, sa svojim predožbama o vođenju, očekuje od prezbitera sa službom župnika ili od biskupa da bude šef i predradnik, *skipper* u oluji i animator, privrednik i političar, dirigent orkestra ili zbora, trener momčadi. Župniku se nerijetko pripisuju uloge iz područja obiteljskog odgoja: jedni očekuju da im bude otac kao i u obitelji, drugi bježe od njega kao u pubertetu od svoga oca. Nemali broj očekuje da župnik treba kao policajac bdjeti nad svojom župom. Druge slike ili modeli vođenja koji se očekuju od župnika ili biskupa su: koordinator, savjetnik, supervisor, ekspert, prijatelj, kolega, šef. Tako je voditeljska uloga župnika, u mnogome uvjetovana biblijskim i crkvenim datostima, društveno-kulturalnim utjecajima vremena ali i jakim, tj. slabim stranama, osobnim karizmama, talentima i deficitima.³⁶

³⁴ Usp. prezbiter, u: *Biblijski leksikon*, Zagreb, 1972., 259.

³⁵ Manfred SCHEUER, *Erlöstes Leiten*, u: Johannes PANHOFER – Matthias SCHARER – Roman SIEBENROCK (ur.), *Erlöstes Leiten*, 26-30.

³⁶ *Isto*, 27.

2.1. Vođenje u Novom zavjetu

Modeli i oblici vođenja u prkršćanskim zajednicama vidljivi su iz okupljanja u privatnim kućama oko lomljenja kruha (Dj 1,13-14). U prazajednici u Jeruzalemu u kućama se učilo, navješćivalo evanđelje i sastajalo poradi lomljenja kruha (Dj 5,42; 20,20) i pritom su žene također imale odgovornost u vođenju. Npr. Petar iz tamnice dolazi u kuću Marije majke Ivana Marka gdje su se mnogi okupili na molitvu (Dj 12,12). Pavao i Sila nakon čudesnog oslobođenja u Filipima dolaze k Lidiji u njezinu kuću gdje su bili druga braća i sestre (Dj 16,15.40). Izraz *kućna zajednica* (*hē kat oikon ekklēsia*) nalazi se u Rim 16,5 (zajednica u kući Prisce i Akvile u Rimu) i u 1 Kor 16,19 (zajednica u kući Prisce i Akvile u Efezu) itd. Stoga se može zaključiti da su zacijelo i žene imale odgovornost pri uređenju i vođenju okupljanja.³⁷

O konkretnim oblicima vođenja Novi zavjet kaže vrlo malo. Neke smjernice daje Pavao kada nabraja karizme u 1 Kor 12,4-11.28-30; Rim 12,6-8. Tu se spominje dar vođenja (*kybernēsis* – 1 Kor 12,28), predstajanja (*proistēmi* – Rim 12,8) i služenja (*diakonia* – Rim 12,7). Poslanica Hebrejima spominje voditeljice (*hēgeomai*) u Heb 13,7.17.24, ali Dj 43,23 i 1 Pt 5,1-3 spominje i starješine (*presbyteros*) i u Ef 4,11 naziva ih pastirima i biskupima (Dj 20,28). Sveukupno možemo reći da se u vodećim strukturama župe kristalizira triada od biskupa (*episkopos*), starješina, svećenika (*presbyteros*) i služitelja (*diakonos*) (Fil 1,1; 1 Tim 3,2.8.12; 4,6; 5,1-2.17.19; Tit 1,5.7). Među imenovanim osobama nalazi se i jedna žena. To je Feba nazvana služiteljicom (*diakonos*) župe (Rim 16,1).

Zaključimo da se u Novom zavjetu ne mogu ustvrditi konkretni oblici vođenja, nego se govori o kvaliteti vođenja. Takvo vođenje prema Isusovu primjeru integrira stav služenja.

2.2. Vođenje u nekim dokumentima Drugoga vatikanskog koncila

Budući je Crkva oduvijek složena stvarnost (LG 8), Koncil ukazuje na složenost vođenja. Tako vođenje može označavati službenu zadaću u smislu vođenja župe, biskupije ili Crkve u svijetu koje implicira službu jedinstva, povezano je s izričitim zadaćama i podliježe određenim normama. Vođenje može značiti i predvoditi svetu misu. U ovom je smislu u koncilskim tekstovima ovaj pojam diskutiran u međuodnosu s predvođenjem euharistijskog

³⁷ Alfons WEISER, *Središnje teme Novoga zavjeta. Udžbenik za škole i izobrazbu odraslih*, Zagreb, 1982., 7-15. Također usporedi: Hans – Josef KLAUCK, *Hausgemeinde und Hauskirche im frühen Christentum*, Stuttgart, 1981., 48-56; Zvonimir Izidor HERMAN, Novi stvor u kontekstu Poslanice Galaćanima 6,15, 45-60.

slavlja. Riječ može značiti i vođenje jedne grupe/skupine: bilo nekog službenog vijeća ili grupe mladih, pokreta, reda ili molitvene zajednice. Vođenje u ovom kontekstu nije povezano sa zaređenom službom. Postoji vođenje u ime Crkve, vođenje u Crkvi i vođenje različitih oblika realizacije Crkve.³⁸ Još bliže i određenije govoreći može se razlikovati ono vođenje koje se izriče službom (*officium*) i stoga je izričito opremljeno s *potestas* i ono vođenje koje je dano krštenjem i udjelom u trostrukoj Kristovoj službi (*munus*) i potječe od sveopćeg svećeništva svih krštenih.

Pojam vođenja bio bi višeznačan kada se ovi oblici ne bi ničim dodirivali pa bi smislenije bilo govoriti o vođenju, predvođenju, vladanju, određivanju, zapovijedanju, koordinaciji, menadžerstvu ili animaciji. Analogno bi se pojam vođenja mogao odrediti kada bi se u ovim razlikama moglo ustvrditi nešto zajedničko. Prema innsbruškom dogmatičaru R. Siebenrocku, u Crkvi je pojam vođenja analogan³⁹ jer je povezan sa sljedećim određenjima: svi oblici vođenja su i trebaju biti su-vođenje, tj. kooperativno vođenje; svi oblici vođenja imaju i trebaju imati za cilj svetost ljudi u kraljevstvu Božjem; svi oblici vođenja (kao i život cijele Crkve) su i trebaju biti u sebi znak kraljevstva Božjeg u ovom svijetu.

Tako možemo reći da je vođenje u Crkvi povezano sa delegiranom kompetencijom; s drugima i njegovim posljednjim usmjerenjima i sa službom na predanju Riječi Božje.

Analogni pojam vođenja sadrži kritički potencijal jer se oblici i predodžbe vođenja i predodžbe/slike Crkve međusobno uvjetuju. To znači: ako je župnikova predodžba Crkve pretkoncilska, takvo će biti i njegovo vođenje župe, a ako je njegovo poimanje Crkve sukladno naučavanju Drugoga vatikanskog koncila⁴⁰, to će se lako uočiti u vođenju župe i bit će vidljivo po mnoštvu koncilskih struktura i mnoštvu grupa ili pojedinaca koji su putem sudjelovanja, suradnje ili suodgovornosti angažirani u poslanju župe.⁴¹

³⁸ U sljedećem se oslanjam na rad innsbruškog dogmatičara i neke misli prevodim: Roman A. SIEBENROCK, *Leiten als Mit-leiten. Systematische Überlegungen zum Leitungsamte in der römisch-katholischen Kirche*, u: Johannes PANHOFER – Matthias SCHARER – Roman SIEBENROCK (ur.), *Erlöstes Leiten*, 199-214.

³⁹ Usp. *Isto*, 200.

⁴⁰ Usp. Bonaventura DUDA, *Koncilska vizija Crkve*, u: *Crkva u svijetu*, 21 (1986.) 2, 105-123.

⁴¹ Ovo je poznata ekleziološka teza koja se može iščitati u postkoncilskim ekleziološkim promišljanjima. Usp. npr. Nediljko Ante ANČIĆ, *Na koncilskom putu. Obnova i posadašnje-nje Crkve u pluralnom društvu*, Split, 2003. Od empirijskih istraživanja može se pogledati npr. Pero ARAČIĆ – Gordan ČRPIĆ – Krunoslav NIKODEM, *Postkomunistički horizonti*, Đakovo, 2003., 1-230. Usp. također: Konrad BAUMGARTNER, *Diakonie im Geist. Charismen und ehrenamtlichen Dienste in der Kirche*, u: Konrad BAUMGARTNER (ur.), *Gemeinde Gestalten*, Regensburg, 1999., 53-67.

2.3. Vođenje u župnoj zajednici

Vođenje je definirana zadaća za koju je određena osoba ili grupa formalno izabrana, delegirana ili predviđena.⁴² Kako vođenje formalno izgleda ovisi o kontekstu u kojem se odvija i društveno-kulturnim čimbenicima. Stoga s pravom možemo ustvrditi da ne postoji vođenje po sebi, koje bi za sva vremena bilo ispravno i važeće. Vođenje župe može biti samo primjereno, odmjereno po mjeri konkretne župe, u njezinom konkretnom trenutku, na konkretnom mjestu, s njezinim konkretnim osobama i dinamikom. Vođenje je konstitutivno za život župe, zbog čega je nužno uvijek nanovo teološki promišljati o njegovim temeljima.

Razlikujemo vođenje u župi i vođenje župe.⁴³ Vođenje u župi se može odvijati kao župni menadžment, predstavljanje župe, zbrinjavanje župe, djelomično, tj. segmentno vođenje župe i sl. Tko želi provoditi *župni menadžment* slijedi logiku stvaranja proizvoda i proizvodnje. Međutim, logika se proizvodnje temeljito suprotstavlja Božjoj logici odnosa s ljudima. Tko vođenje shvaća kao menadžment u opasnosti je da dušebrižništvo pretvori u brojebrižništvo.

Župi predstavljati znači da je voditelj (koji je najčešće svećenik) ispred župe, njezinih članova i da nosi cjelokupnu odgovornost za to što se događa u župi ili u grupama/zajednicama župe. On je na vrhu župe pred Bogom, on autentično tumači evanđelje i nauk Crkve, njegova je služba legitimna pred Bogom bez povezanosti sa župom i bez mogućnosti otvorenog dijaloga s vjernicima. Ovaj način vođenja župe i danas se događa tamo gdje se voditelji u bilo kojem smislu shvaćaju kao eksperti. Ono se temelji na načelnoj neravnoteži između voditelja i vođenog i prijeti mu opasnost da umanjí sudjelovanje vjernika u životu župe.

Najčeći oblik vođenja u europskim zemljama je *zbrinjavanje župe* ili *profesionalizirano vođenje*. Sastoji se u tome da se voditelj brine za zadovoljstvo svih vođenih u što obuhvatnijem smislu. Ovo je vođenje obilježeno profesionaliziranjem u psihološkom, socijalno-terapeutskom i menažment-teoretskom smislu. Ovaj oblik vođenja predstavlja pokušaj školovanih voditelja eksperata

⁴² Više o teologiji vođenja vidi u: Norbert SCHUSTER, *Theologie der Leitung. Zur Struktur eines Verbundes mehrerer Pfarrgemeinden*, Mainz, 2001.

⁴³ Usp. Bernd Jochen HILBERATH – Matthias SCHARER, *Leitung*, u: Herbert HASLINGER (ur.), *Handbuch Praktische Theologie*, II, Mainz, 2000., 494-506, ovdje 504. Također: Jürgen WERBICK, *Visionen von Gemeindefuture – nach dem Ende der Gemeindefuture. Versuch einer ekklesiologischen Grundlegung*, u: Walter KRIEGER – Balthazar SIEBERER (ur.), *Gemeinden der Zukunft – Zukunft der Gemeinden*, Würzburg, 2001., 9-30, ovdje 11.

da 24 sata dnevno stoje na usluzi župljanima i njihovim potrebama. Opasnost se ovog oblika vođenja sastoji u tome da se vođene može sputati u njihovoj slobodi i odgovornosti i još više da se Božju proegzistenciju, njegovo »za nas ljude« može svjesno ili nesvjesno staviti u drugi plan.

Participativno ili *sudjelujuće* vođenje pokušava integrirati teze ekleziologije zajedništva Drugoga vatikanskog koncila u vođenje župe. Ono polazi od života župe i shvaća rast u vjeri kao proces koji se odvija u suodgovornosti svih. Ovo vođenje ne podliježe metodičkim trikovima jer voditelj računa s karizmama (duhovnim darovima) svakog čovjeka i ima veliko povjerenje u Boga živoga čije se djelovanje ne može nadomjestiti vodstvom. Ovaj oblik vođenja želi osnažiti samovođenje vjernika prepuštanjem odgovornosti sudionicima za zajedničke zadaće. Ono želi pomoći sudionicima da otkriju vlastite specifične talente, da ih razvijaju i stave na uslugu zajednici ili župi.

2.4. Vođenje župe

Nije svako vođenje u župi vođenje župe. Prema učenju Drugoga vatikanskog koncila služba sv. reda konstitutivno pripada župi i njezinu vođenju. U smislu razlikovanja *vođenja u župi* i *vođenja župe*, može se reći da zaređeni službenici nisu jedini voditelji u župi i voditelji župe. Drugi vatikanski koncil polazi od poziva i poslanja svih krštenika. Kako se ova činjenica može povezati s gore navedenom tvrdnjom? Tko je onda voditelj župe? Sam svećenik ili vjernik laik i svećenik? Budući da u župi postoji više područja djelovanja, postoji i više voditelja u župi koji zajedno čine tim. Oni čine specifični pastoralno-koordinacijski tim koji pored zadaće koordinacije ima ulogu vođenja, tj. su-vođenja župe. Daljnji gremij kojem pripada uloga vođenja je župno pastoralno vijeće. Drugi vatikanski koncil (CD 27, AA 26) je dao smjernice za utemeljenje ovih vijeća koja su tek donedavno kod nas uspostavljena. Pored ovih instanci vođenja, u župi specifičnu kompetenciju vođenja imaju zaređeni službenici. Udio u službi vođenja proizlazi iz njihovih zadaća koje im pripadaju (proizlaze) iz službe. Preko različitih službi župnik se brine za to da župa pruži svjedočanstvo u dijakoniji, martiriji i liturgiji i da svjedoči da ona ne živi sama od sebe već od posvećujućeg i ozdravljujućeg trojedinog Boga i da ona ne postoji radi sebe, nego radi ljudi. Zaređena služba ima zadaću predstavljanja Krista i zadaća joj je mnogo šira od vođenja župe. Služba reda ima zadaću naviještati evanđelje, upućivati na temeljnu ovisnost o Kristu i na misionarsko poslanje. Stoga se vođenje župe dijeli na više osoba i gremija koji su u različitim odnosima: tome pripadaju pastoralno vijeće, eventualni

koordinacijski gremiji, pojedini nositelji funkcija s odgovornošću vođenja za određena područja i zaređena služba koja na svoj specifičan način sudjeluje u zadacima vođenja župe.⁴⁴

Vođenje se župe uči permanentnim obrazovanjem te integriranjem teoloških uvida i proširivanjem osobnih kompetencija. Postoje neka opća načela vođenja: vođenje mora biti jasno delegirano i preuzeto; uloge vođenja se moraju dijeliti prema sposobnostima; vođenje se mora ograničiti na određene osobe; područje odgovornosti mora biti jasno određeno u personalnom, sadržajnom, regionalnom i vremenskom smislu; zadaće vođenja moraju biti jasno podijeljene i izbalansirane; više i niže funkcije vođenja moraju biti usklađene; voditelji moraju imati mogućnost supervizije svoje uloge i prakse na neutralnom području; vođenje podliježe kako unutarnjoj tako i vanjskoj kontroli; voditelji moraju biti svjesni da se pri vođenju radi o dinamici koja nije oslobođena konflikata itd.⁴⁵

Zaključak

Pitanje o služiteljskom i pastirskom identitetu prezbitera u župnoj zajednici može se promatrati iz više perspektiva. U ovom radu smo fokusirali dvije. U prvim poglavljima spomenuli smo odnos prezbitera prema Kristu, kao onom koji je prvi Sluga i prvi Pastir po kojem su prezbiteri (sa službom na župi) su-služitelji ili su-pastiri, tj. su-voditelji župne zajednice. No, služiteljska i pastirska dimenzija prezbiterova identiteta nužno su povezane s laicima. To znači da je u relaciji prema laicima ključno pitanje: jesu li prezbiteri u svojoj eklesiološkoj svijesti teološki ispravno shvatili pojam Crkve, a osobito mjesto i zadaću vjernika laika kako je opisuje četvrto poglavlje konstitucije *Lumen gentium*? Čini se da je zaista potrebno »uložiti dodatni napor u promjenu stečenoga mentaliteta za koji je kršćanska zajednica i kršćansko poslanje samo svećenikova briga«⁴⁶.

Na temelju koncilskih i drugih učiteljskih dokumenata možemo ponajprije zaključiti da je prezbiterska uloga u evangelizacijskom poslanju apso-

⁴⁴ IVAN PAVAO II., *Pastores dabo vobis – Dat ću vam pastire. Apostolska postsinodalna pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama* (25. III. 1992.), Zagreb, 1992.

⁴⁵ Usp. Matthias SCHARER, *Leiten mit Kompetenz und aus Gnade. Ein erlösender Blick auf die Qualitäts- und Qualifizierungsherausforderung im neoliberalen Führungs- und Managementkontext*, u: Johannes PANHOFER – Matthias SCHARER – Roman SIEBENROCK (ur.), *Erlöstes Leiten*, 231-246.

⁴⁶ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Na svetost pozvani*, 83.

lutno nezamjenjiva.⁴⁷ Zatim, da je razvijanje služiteljske i pastirske dimenzije prezbitera neodvojivo povezano s razvijanjem svijesti poslanja i službi vjernika laika. To znači da prezbiteri sa službom na župnoj zajednici, moraju sa svoje strane snažnije poticati i jačati svijest poslanja svojih vjernika na različitim područjima njihova društvenog djelovanja. Isto tako onima koji su pozvani i stručno obrazovani za poseban apostolat treba se omogućiti da preuzmu odgovarajuće crkvene službe jer bez zauzetosti, suradnje i suodgovornosti vjernika laika naša Crkva ne može u današnjem društvu biti djelotvorno prisutna niti može ispuniti svoje poslanje da ljudima bude znakom i sredstvom Božjega spasenja.⁴⁸

Summary

THE PRESBYTER – SERVANT AND LEADER OF THE PARISH COMMUNITY

Jadranka GARMAZ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
jadranka.garmaz@kbf-st.hr

This article, consisting of two sections and an introduction deals with two dimensions of the presbyter's ministry: serving and leading in the context of the parish community. The introduction deals with anthropogenic and sociogenic features of contemporary parishioners starting from the thesis that man is the way of the Church. The article sketches contemporary social-cultural trends as a feature in the life of contemporary man and necessarily defines the role of the Church, parish and presbyter in the parish community. In the first and second sections the author uses the same method: based on the New Testament and Second Vatican Council documents to ponder on the presbyter's ministry of service, i.e. leading the parish community emphasising the mission of the parish priest. Even though the first part of the article stresses service as a form of living of all the baptised, nevertheless reference to the parish priest's mission of service explains its aim: to promote the service of the faithful laity. The second part of the article critically analyses some forms of (co)leadership in

⁴⁷ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter – navjestitelj riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća* (19. III. 1999.), Zagreb, 1999., 14.

⁴⁸ Usp. Nediljko Ante ANČIĆ, *Na koncilskom putu. Obnova i posadašnjenje Crkve u pluralnom društvu*, 89-90.

the parish and (co) leading the parish founded on the ecclesiology of togetherness of the Second Vatican Council.

Key words: parish community, common and ministerial priesthood, ecclesiology of togetherness, server, shepherd, faithful laity.